

IJTIMOIIY FANLAR

Xo‘janova Tamara
Falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

UBK: 001(031):28:29.11

AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOSH AVLODNI G‘OYAVIY HIMOYALASHDA OAV VA MAFKURAVIY TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI

Kalit so‘zlar: mafkura, profilaktika, mas‘uliyat, ma‘naviyat, globallashuv, mafkuraviy immunitet.

Annotatsiya. Maqolada yoshlar mas‘uliyatini oshirish va takomillashtirishda mafkuraviy profilaktika qilishning usullari tahlil qilingan. Shu bilan birga, bugungi murakkab davrda tinch-osoyishta hayotimizni asrab-avaylash va mustahkamlash, xalqimizning kafolatlangan xavfsizligini ta‘minlash masalasi yanada dolzarbligiga e‘tibor qaratilgan. Yangi O‘zbekiston yoshlarini milliy o‘zligidan begonalashuvini oldini olishda axloqiy, estetik, intellektual madaniyatini yuksaltirish, ayniqsa, ulardagi axborot iste‘mol madaniyatini yuksak darajaga olib chiqish muhim hisoblanadi. Bugungi tez o‘zgarayotgan dunyo insoniyat oldida yangi-yangi, buyuk imkoniyatlar ochmoqda. Shu bilan birga, ularni ilgari ko‘rilmagan turli yovuz xavf-xatarlarga ham duchor qilmoqda. Shu boisdan mamlakatimizda yoshlarni globallashuv va axborotlashuv ta‘sirida turli yot g‘oyalarga berilib ketmasliklari uchun sog‘lom muhitni yaratish, ularni barkamol inson qilib tarbiyalashda milliy urf-odatlar, an‘analardan samarali foydalanish, shuningdek bu borada maqsadli, tizimli ravishda ma‘naviy-axloqiy va ma‘rifiy tarbiyaviy ishlarni yanada kengaytirish dolzarb ahamiyatga ega.

ЗНАЧЕНИЕ СМИ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Хужанова Тамара
Доцент, доктор философии (PhD) философских наук
Денауский институт предпринимательства и педагогики

Ключевые слова: идеология, профилактика, ответственность, духовность, глобализация, идеологический иммунитет.

Аннотация. В статье анализируются методы и способы идеологической профилактики в повышении и совершенствовании ответственности молодежи. В то же время сегодняшнее сложное время еще более актуальными вопросами сохранения и укрепления нашей мировой жизни, обеспечения гарантированной безопасности нашего народа. Важно повысить нравственную, эстетическую и интеллектуальную культуру молодежи Нового Узбекистана, особенно поднять на высокий уровень ее культуру потребления информации, чтобы не допустить отчуждения от своей национальной идентичности. Современный быстро меняющийся мир открывает перед человечеством новые и большие возможности. В то же время они подвергаются различным злым опасностям, которых раньше не видели. Поэтому в нашей стране необходимо создавать здоровую среду, чтобы молодежь не поддавалась различным чужеземным идеям под влиянием глобализации и информации, эффективно

использовать национальные обычаи и традиции для воспитания из них как всесторонне развитых людей, как а также целенаправленно и планомерно в этом отношении, духовно - актуальное значение имеет дальнейшее расширение нравственно-воспитательной работы.

THE SIGNIFICANCE OF THE MEDIA AND TECHNOLOGIES IN THE IDEOLOGICAL PROTECTION OF THE YOUNG GENERATION IN THE INFORMATION SOCIETY

Khojanova Tamara

**Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical sciences
Denau Institute for Entrepreneurship and Pedagogy**

Keywords:
ideology,
prevention,
responsibility,
environment,
spirituality,
globalization,
ideological
immunity.

Annotation. The article scientifically analyzes the methods and the method of ideological prevention in increasing and improving the responsibility of young people. At the same time, today's difficult time is an even more urgent issue of preserving and strengthening our peaceful life, ensuring the guaranteed security of our people. It is important to improve the moral, aesthetic and intellectual culture of the youth of New Uzbekistan, especially to raise their culture of information consumption to a high level in order to prevent alienation from their national identity. The modern rapidly changing world opens up new and great opportunities for mankind. At the same time, they are exposed to various evil dangers that have not been seen before. Therefore, in our country it is necessary to create a healthy environment so that young people do not succumb to various foreign ideas under the influence of globalization and information, to effectively use national customs and traditions to educate them as comprehensively developed people, as well as purposefully and systematically in this respect, spiritually relevant what matters is the further expansion of moral and educational work.

Kirish

Ma'lumki, «Informatsiya» tushunchasi dunyoqarashni ifodalaydigan bilimlarning ifodasi sifatida qadimdan mavjud bo'lgan. Kibernetikaning kelib chiqishi va rivojlanishi bu tushunchani «aloqa» va «boshqaruv» tushunchalari bilan birga keng ko'llanishiga olib keldi. Hozirgi vaqtda axborotlar hosil qilish, qayta ishlash, saqlash, ko'paytirish va tarqatish alohida ilmiy soha – informatika (lot. tanishtirish, tushuntirish, sharq tillarida «xabar», «axborot») sohasini tashkil etadi. Ana shu soha bilan bog'liq shakllangan «Informatsiologiya» (lot. tanishtirish, tushuntirish va yunoncha: so'z, ta'limot) tirik xamda notirik tabiatdagi va umuman, olamdagi barcha jarayonlarni axborotlar asosida umumlashtirib o'rganuvchi fan hisoblanadi.

Jamiyatning kompyuterlashuvi va Internet tufayli vujudga kelayotgan muammolarning muhim spektri ijtimoiy taraqqiyot, uning manbalari, bosqich va rivojlanish mezonlari bilan bog'liq. Axborotlar sohasining tez sur'atlar bilan o'sishi, uni avtomatlashtirish usullarining rivojlantirilishi kompyuter-larning yaratilishi va kishilar hayotining turli sohalarini kom-pyuterlashtirishga olib keldi. Bu esa, o'z navbatida, «Informa-sion jamiyat» nazariyasini maydonga keltirdi.

Asosiy qism

Bu nazariya hozirgi zamon industrial jamiyat to'g'risidagi ta'limotlar (Dj. Bell, U.Rostou, Zbjezinskiy va boshqalar) doirasida ilgari surilgan. Uning mualliflari O.Toffler, E.Masuda, Dj. Pelon, Dj. Martin va boshqalar hisoblanadi. Bu mualliflar insoniyat hayot tarzi modelini an'anaviy-industrial (sanoatlashgan) va postindustrial ko'rinishda qarab, so'nggi bosqich kelajagini axborotli-texnikaviy yoki axborotli-ekologiyaviy tarzda yuz berishini bashorat qilganlar. Kompyuterlashuvni umumsotsiologik pozitsiyadan turib anglash jamiyat taraqqiyoti-ning yangi «triada» shaklidagi konsepsiyasini ilgari surishni taqozo qildi. Bu konsepsiyalardan keng tarqalgani amerikalik sotsiolog D.Belga taalluqli bo'lib, u asosiy ijtimoiy rivojlanish bosqichi sifatida agrar, industrial va postindustrial jamiyatlarni ajratib ko'rsatadi (postindustrial jamiyatni keyinchalik u informatsion jamiyat deb atagan). XXIsrning boshiga kelib postindustrial jamiyat fazasiga D.Bell hisoblashicha, AQSH, Yaponiya, G'arbiy Evropa davlatlari qadam qo'yadi.

Agar industrial jamiyat, D.Bell fikriga ko'ra, mahsulot ishlab chiqarish uchun mashinalar va insonlarni uyushtirishdan iborat bo'lsa, postindustrial jamiyatda esa markaziy o'rinni bilim, xususan, nazariy bilim egallaydi. «Postindustrial jamiyat ramzi» va «XXasr ikkinchi yarmi jamiyatini transformatsiya qilish omili» kompyuter hisoblanadi. U «ommaviy jamiyat boshqaruv apparati bo'lib, ijtimoiy axborotni qayta ishlash mexanizmidir. Uning katta hajmi sotsial aloqalarning kengayib borishi bilan deyarli birgalikda o'sib boradi». Ko'rinib turibdiki, hozirgi zamonda jamiyatning globallashtirish va axborotlashgani (internetlashgani ham) – aniq dalil. Xo'sh, bu dalil jamiyatning sohalarida qanday namoyon bo'lmoqda? Iqtisodiyot sohasida ishlab chiqarish bilan xizmat ko'rsatish nisbatida birinchisining hisobiga ikkin-chisining kengayishi ro'y bermoqda. Ma'naviy-madaniy sohadagi tub o'zgarishlar ommaviy ruhiyatda, ta'lim tizimida, har bir inson saviyasida o'z ifodasini topmoqda. Odatda, bu sohadagi o'zgarishlar boshqa soxalar o'zgarishlariga zamin tayyorlaydi. Ma'naviy hayotdagi o'zgarishlar dastavval fanning yangi ratsional ko'rinish-larida hayot va inson haqidagi bilim tarmog'i bo'lgan biologiyada vujudga kelmoqda. Dastlab mikroorganizmlarga tatbiqan shakllangan gen injeneriyasida xozirgi vaqtda inson genomi, irsiylikning genetik kodi masalalari jiddiy o'rganilmoqda. Ilmiy tadqiqotlar doirasiga alohida kishilarning o'ta sezgirlik qobiliyati-ni, biomaydonini o'rganish kiritilmokda. Insonning imkoniyatlari, qobiliyatlari va qator sifatlari to'g'risida yangi qarashlar paydo bo'lmoqda. Shuningdek, olamning kelib chiqishi va rivojlanishi qonuniyatlariga, koinotdagi jarayonlarning kishilar hayotiga ta'siriga oid masalalar bo'yicha ham yangicha nuqtai nazarlar shakllanmoqsa. Kompyuterlashtirish kishilik jamiyati dinamikasining navbatdagi yo'nalishi sifatida, hayotning qator sohalarida bo'lgani kabi, san'atda ham jadal tatbiq etilmoqda. Maorif sohasida jiddiy o'zgarishlar bo'lmoqsa. Jumladan, kechayotgan fan inqilobi va axborotlashuv tufayli o'qish, o'qitish ishlarining samarador-ligini yanada oshirish imkoniyati yaratilmokda. Buning natijasida rivojlangan mamlakatlar bo'lgan AQSh va Yaponiyada XXI asrda yalpi elektron oliy ta'limga o'tish vazifasi kun tartibiga qo'yilmoqda. Siyosiy sohada ham axborotlashuv inqilobi tufayli jiddiy o'zgarishlar kutilmoqda. Chunonchi, davlat

hokimiyati markazlashganligi o'rniga shaxs erkinligi salmog'i oshib bormokda. Natijada har bir fuqaroning demokratik qarorlar qabul qilishda bevosita ishtirok etishi ta'minlanadi. Boshqa tomondan qaraganda, davlat markazlashganligining kuchsizlanishi axborotlarga egalik qilish natijalari bilan ham bog'liq bo'lmoqda.

Informatsion jamiyat belgilari tashqi siyosat sohasida, ayniqsa, yaqqol namoyon bo'lmoqda. AQShdan tashqari qator mamlakatlar, jumladan, Xitoy, Yaponiya, Germaniya, Rossiya jahon miqyosida etakchi o'ringa da'vogarlik qilmoqda. Ayni vaqtda mintaqalararo ittifoqlarning (masalan, G'arbiy Evropa, Shimoliy Amerika) o'rni kuchaymoqda. Shuningdek, xalqaro tashkilotlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Jamiyatning axborotlashuvi ijtimoiy, texnologik, iqtisodiy, siyosiy va madaniy mexanizmlarning oddiygina bog'liqligi emas, balki uyg'unlashgan, umumiy rivojlanish jarayonidir. Axborotlashuv an'analari va jarayonlari tahlili rivojlangan informatsion jamiyatlarda barcha yoki deyarli barcha intellektual industriya markazlashuvi, ular asosiy intellektual resurslar manbai, saqlovchisi, texnologiyalar ishlab chiqaruvchisi, asosiy madaniy va ijtimoiy-gumanitar zaxiralar egasi bo'lishini ko'rsatmoqda. Dunyoning boshqa davlatlari esa informatsion texnologiyalar va informatsion ma'lumotlar xaridori bo'lib, ular nisbatan oddiyoq mahsulot ishlab chiqaruvchiga aylanib boradi. Mazkur masalalar bilan shug'ullanayotgan ba'zi mutaxassislar bu hol resurslarning importi va tiklanmaydigan xom ashyo resurslari eksporti jarayonlari bilan bog'liq bo'lgan masalalar dolzarbligini oshiradi, deb hisoblamokda. Bu, ayniqsa, o'ziga xos «informatsion koloniya»larga aylanib borayotgan davlatlar uchun nihoyatda muhim. Ana shu nuqtai nazardan, insoniyat bilimining umumiy zaxirasi, informatsion aloqadorlik, intellektual daxlsizlik muammolari ham e'tiborni talab qiladi. Bu masalalar mazkur mavzuga sig'maydi, biroq ularni anglash va o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Internet. Tizimidan to'g'ri foydalanishni yoshlarni g'oyaviy himyalashdagi ma'no-mazmunini va ahamiyatiga to'xtalganimizda ular quyidagilardan iboratdir. Bugungi dunyo mislsiz ko'lamdagi axborotlar oqimi-ning bosimi ostida yashamokda. Insoniyat hayotining barcha sohalari uning asosiy strukturaviy elementi bo'lgan Internet tizimi bi-lan qamrab olingan. O'tgan asrning 80-yillari o'rtalariga kelib ko'pgina mamlakatlar axborot rivojlanishi yo'liga – Internet, multimedia, kosmonavtika, OAV, uyali, radio va sun'iy yo'ldosh aloqasiga asoslangan axborot tizimiga o'tdi. Shuni ta'kidlash ke-rakki, bugungi dunyoda axborot texnologiyasi sohasida sifat jihatidan ham juda muhim o'zgarishlar yuz bermoqsa. Agar birinchi kompyuterlardan 30-yillarda elektromexanik rele asosida hisoblash maqsadida foydalanilgan bo'lsa, 60-yillardagi ikkinchi av-loddan boshlab kompyuterlar yarim o'tkazgichli tranzistorlar asosida tayyorlanmokda. Ilgari bu kompyuterlar bir-biri bilan juda yaqin masofada boglangan bo'lsa, endilikda dunyoning xohlagan nuqtasidagi kompyuter boshqa joydagisi bilan bimalol bog'lanishi mumkin. Kompyuterlararo uzatilayotgan xabar esa oddiy yozishma, shaxsiy maktub yoki insoniyat va xalqlar taqsiriga xavf solayotgan terroristik harakatlar dasturi bo'lishi ham mumkin. Kompyuterlarning beshinchi avlodi hatto intellektual vazifalarni ham echishga qodir. Kompyuterlarning oltinchi va ettinchi avlodlari har birining protsessorida 80-100

million tranzistor bo'lib, har soniyada 2 milliardgacha vazifani bajara oladi. Ular bugungi kunda butun dunyo bo'ylab ro'y berayotgan voqealar oqimiga mos holda axborotlarni Internet tarmog'i orqali tarqatmoqda.

Texnik mo'jizalar dunyoni zabt etayotir, so'zlashuv hajmi ham sezilarli oshib bormoqda, dunyoda mobil telefon abonentlari soni oddiy telefon abonentlari sonidan ancha oshib ketdi. Bir qarashda, axborotlar dunyosidagi aloqa tizimi – uyali telefonlar va Internetning goyalar falsafasiga aloqador emasdek tuyuladi Ammo aynan ana shu tizim insoniyat hayoti va aloqalari tuzilmasida katta inqilobiy o'zgarishga olib keldiki, hozircha mutaxassislar asosan uning axborot almashuv funksiyasiga ko'proq e'tibor bermoqsalar. Faqat keyingi yillardagina ushbu tarmoqlar nihoyatda tezlik bilan tarqalayotgan yuyalar oqimi ekashshgi ayonlashib, uning ta'siri bilan bog'liq masalalarga e'tibor qaratilmokda.

Bu yangi texnologiyadan insoniyat jamiyati taraqqiyotini ja-dallashtirish emas, balki uning taraqqiyotiga to'sqinlik qilish maksadida foydalanish holatlari ham mavjud. Bunga kiberterrorizm yaqqol misol bo'la oladi. Kiberterrorizm (kiber – urush). – kompyuter va Internet tizimlariga hujum ma'nosini anglatadi. Bu hodisa 1990 yillarda birinchi marta sodir etildi. Uning maqsadi muayyan hujjatlar biron-bir kompyuterda saqlangani-ni hisobga olib, uning faoliyatida uzilish hosil qilish, muhim axborotlarni yo'qotish, pul ishlab olish hisoblanadi. Masalan, 2005 yil avgustida kiberguruhlar Shri-Lanka davlatining «Qora tigrli Internet» nomli elektron pochta-siga hujum qilganlar, 2006 yilda xakkerlar hindlarning yadro qurolini sinab ko'rishiga qarshilik qilib, Badha shahridagi Xind atom tadqiqotlari markazining kompyuterdagi kayd daftarchasini hamda elektron pochta-sini yo'q qilishgan. 2008 yilda birgina Kanada davlatida turli mahkama va tashkilotlarning kompyuter zaxirasiga 862 ta ana shunday xurujlar sodir etilgan. Ko'pgina hollarda bunday xatti-harakatlar banklarga qaratilgan bo'lib, ba'zida xakker-lar mo'maygina pul ishlab olgan hollar ham kuzatilmoqsa.

Shuningdek, kiberterroristlar o'zlarining ba'zi buzg'unchi g'oya, maqsad va vazifalar»ini tarqatishda uyali telefon hamda Internetdan ham foydalanishmoqda. Muayyan mafkuraviy poligonlarning muttasil tarqatilgan axborotlaridagi yovuz va zararli g'oyalar oqimi, teleekranlar orqali doimiy namoyish etiladigan jangari filmlar, yosh avlodga ayniqsa bolalarga mo'ljallangan buzg'unchi g'oyalar asosida ishlangan o'yinlar, kompyuter tarmoqlari dasturlarini ishdan chi-qaradigan «virus»larni tarkatish bunga yaqqol misol bo'ladi.

Yuqoridagi mulohazalar globallashuv jarayonining mazmun-mohiyati, ijobiy va salbiy jihatlarini teran anglash, uning jamiyatimiz hayotining siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ayniqsa, ma'naviy sohasiga ta'sirini chuqur idrok etishni, g'oyalar falsafasi nuqtai nazaridan har tomonlama jiddiy o'rganishni taqozo etadi. Globallashuvning milliy davlatchilik, xalqlarning azaldan mavjud bo'lgan qadriyatlari, urf-odat va an'analariga nisbatan tahdidi, milliy taraqqiyot tamoyillarini saqlab qolish va mustaqillikni mustaxkamlash bilan bevosita bog'liq blgan masalalar ham ushbu fenomen (hodisa)ning turli jihatlariga muttasil e'tiborni talab qiladi.

Ana shu sababdan ham bugungi kunda yosh avlodni mamlakatimizning mil-liy xavfsizligini ta'minlash, xalqimizning barcha qatlamlari, ayniqsa, yoshlar qalbi va ongida bunyodkor g'oyalarga ishonch va e'tiqod tuyg'usini shakllantirish nihoyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada Vatan ravnaqi, Yurt tinchligi, aholining ma'naviy kamoloti uchun mas'ul bo'lgan barcha davlat va jamoat tashkilotlari, oila, mahalla va ommaviy axborot vositalarining faoliyati samarasini, ma'naviy-ma'rifiy ishlarning ta'sirchanligini yanada oshirish hozirgi davrning eng dolzarb vazifalaridan biriga aylanib bormoqda.

Mustaqillik o'zbek matbuotini, ommaviy axborot vositalarini o'z milliy zaminiga qaytardi, oyoqqa turg'izdi, o'zbek davlatchiligining asl ifodachisiga, g'oyaviy himoyachiga aylantirdi, unga huquqiy poydevor yaratdi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida shunday deyilgan: "Ommaviy axborot vositalari erkindir va qonunga muvofiq ishlaydi. Ular axborotning to'g'riligi uchun belgilangan tartibda javobgardirlar. Senzuraga yo'l qo'yilmaydi".

Mamlakatimiz Birinchi Prezidenti Islom Karimov 2010 yil 12 noyabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruzasida axborot sohasini isloh qilish, axborot va so'z erkinligini ta'minlash masalalariga to'xtalib o'tib: "Bugun biz demokratik jarayonlarni chuqurlashtirish, aholining siyosiy faolligini oshirish, fuqarolarning mamlakatimiz siyosiy va ijtimoiy hayotidagi amaliy ishtiroki haqida so'z yuritar ekanmiz, albatta, axborot erkinligini ta'minlamasdan, ommaviy axborot vositalarini odamlar o'z fikr va g'oyalarini, sodir bo'layotgan voqealarga o'z munosabati va pozitsiyasini erkin ifoda etadigan minbarga aylantirmasdan turib, bu maqsadlarga erishib bo'lmasligini o'zimizga yaxshi tasavvur etamiz", deb ta'kidladilar.

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda ommaviy axborot vositalari rivojini ta'minlashga xizmat qiladigan demokratik talab va standartlarga to'la mos keladigan mustahkam qonunchilik bazasi yaratildi. Ushbu davrda ommaviy axborot vositalarini erkin va jadal rivojlantirishga, axborot sohasining samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlashga qaratilgan 10 ga yaqin qonun hujjatlari qabul qilindi.

Mavjud bosma davriy nashrlarning 43 foizi, telekanallarning qariyb 53 foizi, radiokanallarning 85 foizi nodavlat ommaviy axborot vositalari hisoblanadi.

Axborot va so'z erkinligining mamlakatimizda yuqori darajada ta'minlanishi birinchidan, fuqarolarning konstitutsion shaxsiy huquqlarini kafolatlash bilan birga, o'sib kelayotgan yosh avlodning bilim olish jarayonida o'ziga kerakli axborotni ishonchsiz va noxolis tashqi axborot manbalaridan emas, balki mamlakatda ro'yxatga olingan va har bir berilgan axborot uchun javob beradigan manbalardan olishiga imkoniyat yaratadi.

Demokratik islohotlarni, milliy g'oyani hayotga tadbiq etishda, yangicha ong, yangicha tafakkur, yangicha dunyoqarashni shakllantirishni, ommani g'oyaviy qurollantirishda ommaviy axborot vositalarining o'rni va ahamiyati beqiyos bo'lib:

birinchidan, ommaviy axborot vositalari mustaqillikni mustahkamlashga, erkinlik va islohotlarni amalga oshirishga, yangicha tafakkur va zamonaviy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi. Darhaqiqat, O'zbekistonda barpo

etilayotgan o'ziga xos demokratik, insonparvar, huquqiy jamiyat ommaviy axborot vositalari faoliyatining ko'lamini, maqsad va vazifalarini belgilab beradi;

ikkinchidan, ommaviy axborot vositalari milliy mustaqillikning Vatan, xalq, millat taqdiridagi o'rni va ahamiyatini, o'tmish rejalari va xalqimizning bunyodkorlik faoliyati misolida yoshlarni g'oyaviy tarbiyalaydi, ularda Vatanga sadoqat, mustaqillikka muhabbat tuyg'ularini avj oldiradi;

uchinchidan, ommaviy axborot vositalari demokratik islohotlar ahamiyatini, davlatning ichki va tashqi siyosatini odamlar, yoshlar ongiga etkazadi. Inson va jamiyat manfaatlarini himoya qilishda davlat va jamiyat o'rtasida vositachilik vazifasini bajaradi;

to'rtinchidan, axborot vositalari ijtimoiy fikrni shakllantiruvchi omillardan biri. U jamoatchilikni hokimiyatni boshqarishda qatnashishga jalb etadi, qonunlar, qarorlar qabul qilishda qatnashishga da'vat qiladi, shu tariqa ularni sissiy, g'oyaviy ruhda tarbiyalaydi;

beshinchidan, mustaqil O'zbekistonda axborotlarning mafkurasidan mutlaqo xoliligi nazarda tutiladi, jamiyatning xolisona, haqqoniy, xilma-xil axborotlarga bo'lgan ehtiyoji qondiriladi;

oltinchidan, mamlakat aholisini, chet el jamoatchiligini O'zbekistonning siyosiy-iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy hayotidagi o'zgarishlardan xabardor qilish va hokazolar.

Mamlakatimizda o'tgan tarixiy davr mobaynida ommaviy axborot vositalarini maqomini yuksaltirishga qaratilgan keng qamrovli tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Yurtimizda, avvalo, ommaviy axborot vositalari rivojini ta'minlaydigan, demokratik talab va standartlarga to'la mos keladigan mustahkam qonunchilik bazasi yaratildi. Ushbu davrda ommaviy axborot vositalarini erkin va jadal rivojlantirishga, axborot sohasining samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlashga qaratilgan bir nechta qonun hujjatlari qabul qilindi.

Yuridik va jismoniy shaxslarning, axborot texnologiyalari va tizimlarini qo'llagan holda, axborot resurslaridan foydalanish mexanizmlarini belgilab bergan yangi tahrirdagi "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi ommaviy axborot vositalarini modernizatsiya qilishni jadal rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda keyingi yillarda sun'iy yo'ldosh aloqa tarmog'i orqali teleradio dasturlarni tarqatish yo'lga qo'yildi. Bugungi kunda mamlakatimiz telekommunikatsiyalar tizimi dunyoning 180 ta mamlakatiga 28 ta yo'nalish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri chiqadigan xalqaro kanallarga ega. Yurtimizdagi teleradiokanallar tomonidan tayyorlanayotgan ko'rsatuv va eshittirishlar Internet global tarmog'i orqali real vaqt rejimida jahonga uzatilmokda.

So'nggi yillarda yangi tahrirdagi "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonunga, shuningdek, "Telekommunikatsiyalar to'g'risida", "Reklama to'g'risida", "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi va boshqa bir qator qonunchilik hujjatlariga tegishli o'zgartish va qo'shimchalar kiritildi. Bu esa yangi siyosiy shart-sharoitlarda ommaviy axborot vositalari sohasidagi demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirishni ta'minladi. SHu bilan birga, nodavlat ommaviy axborot vositalarini

rivojlantirish, ularning axborot sohasini demokratlashtirishda faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan keng qamrovli institutsional islohotlar amalga oshirildi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) kun sayin jadal sur'atlar bilan rivojlanib borayotganligi sababli ham, ulardan ijtimoiy-iqtisodiy hayotning barcha sohalarida, ayniqsa, ta'lim sohasida foydalanish asrimizning eng dolzarb vazifasi bo'lib bormoqda. 1997 yilda davlatimiz tomonidan qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning sifat bosqichida mamlakatimizda AKTni joriy etish, ta'lim tizimiga xorijiy yangi pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish va uning ijobiy tajribalarini jalb etish ta'lim sohasidagi muhim vazifalardan biridir. SHu nuqtai iazardan, mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarida etuk mutaxassis kadrlar tayyorlash, ta'lim samaradorligini oshirish, ta'limning yuqori sifat darajasida o'kuv mashg'ulotlarini o'tishni ta'minlash, mustaqil ta'lim olish va o'z-o'zini mustaqil nazorat qilish imkonini yuzaga keltirish, bilim oluvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, axborotni mustaqil o'rganishning turli uslublarini qo'llash, o'quv materiallarni o'rganish vaqtini tejash va boshqa bir qator mas'uliyatli vazifalarni amalga oshirishda AKTdan keng ko'lamda foydalanilmokda. Bu borada ta'lim tizimini isloh qilish bo'yicha "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da bozor iqtisodiyoti talablariga javob beradigan kadrlarni tayyorlovchi ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini zamonaviy AKT, kompyuterlashtirish va komiyuter tarmoqlari negizida tashkil etish zarurligi alohida ta'kidlab O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni ("O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami", 2004 yil, 6-son), Birinchi Prezidentimizning 2002 yil 30 maydagi "Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to'g'risida" PF-3080-sonli Farmoniga ("Xalq so'zi", 116 (2944)-son, 2002 yil, 1 iyun) muvofiq, bugungi kunda mavjud vazirlik va idoralar, jamoat birlashmalari tomonidan ta'lim sohasida AKT xizmatlarini rivojlantirish borasida aniq maqsadga yo'naltirilgan muhim vazifalar amalga oshirilmoqda.

Bugungi kunda oliy ta'lim olishga intilayotgan yoshlar salmog'i kundan-kunga o'sib borayotganligini kuzatish mumkin. Agar mamlakatimizda 2005 yilda oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni 263600 nafarni tashkil etgan bo'lsa, 2006 yilda ushbu ko'rsatkich 278700 nafarga, 2007 yilda 286300 nafarga, 2008 yilda 300000 nafarga etganini, 2009 yilda esa mamlakatimizning 60 dan ortiq oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni 300000 dan ham oshganini e'tirof etish o'rinli. Bu raqamlardan shuni aytish mumkinki, mamlakatimizda ta'limga, xususan, oliy ta'limga bo'lgan talab yillar dvomida ortib bormokda. Demak, bugungi yoshlarning tafakkuri va onggi o'smoqda. Ular kelajakda jamiyat uchun kerakli shaxs bo'lib etishishlari uchun zamon talabiga javob beradigan kadrlar orasida o'z o'rinlarini topishlari kerakligini anglab etganlar. Kelajak avlod kun sayin yangilanib borayotgan texnologiyalar bilan ishlash, marketing va menejment faoliyatini yaxshi bilgan holda ishlab chiqarishda faoliyat yuritish, yangiliklar yaratish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. AKTni ta'lim jarayoniga joriy etish bo'yicha jamiyatimizning tez sur'atlar bilan o'sib boruvchi ehtiyojlari oliy ta'lim muassasalaridagi ta'lim jarayonida elektron darslik va

qo'llanmalar, virtual stendlar, intellektual tizimlar, AKT vositalari va Internet imkoniyatlaridan foydalangan holda masofaviy o'qitish, shuningdek, masofaviy ta'limni joriy etish bilan bog'liq nazariy va amaliy tadbirlar bajarilishini taqozo etadi. Shu bilan birga, O'zbekistonda AKTning yuqori darajada rivojlanganligi ham masofaviy ta'limni amalga oshirish uchun etarli shart-sharoitlar mavjudligini bildiradi. Internet xizmatining tobora yuksalib borayotgani, o'qitish jarayonida undan to'g'ri va unumli foydalanishga bo'lgan ehtiyoj yurtimiz ta'lim tizimida AKTning milliy strategiyasini izchil joriy etishni taqozo etmoqda. Ushbu strategiya o'zida oliy ta'lim maskanlarini AKT bilan ta'minlash orqali iqtisodiy-ijtimoiy ta'lim sifatini oshirish, elektron o'quv dasturlarini yaratish, o'qituvchi va o'quvchilarning AKTdan foydalanish bilim va ko'nikmalarini oshirish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Mashg'ulotlar chog'ida AKTdan keng foydalanish o'quv materiallarini talabalar tomonidan qabul qilish va o'zlashtirish samaradorligini yuksaltiradi.

Aytish lozimki, ta'lim sohasi jamiyat hayotining iqtisodiy sohasida o'ziga xos muhim ahamiyat kasb etsa, ta'lim faoliyati esa, jamiyat iqtisodiy rivojlanishining muhim bir bo'lagi hisoblanadi. Shu sababli iqtisodiy ta'lim jarayonini axborotlashtirish orqali shaxsning intellektual salohiyati va ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, jamiyatdagi har bir fuqaroning iqtisodiy bilim va malakasini oshirish, tezkor ta'lim uchun shart-sharoit yaratish mumkin. Hozirgi kunda nafaqat ta'lim sohasiga, balki milliy iqtisodning barcha tarmoqlariga Internet, elektron tijorat, elektron biznes, virtual tijorat, virtual ta'lim, masofaviy o'qitish, virtual stend texnologiyalaridan keng ko'lamda foydalanilmoqda.

O'zbekiston axborot hamjamiyatini rivojlantirish haqida gap ketganda, shuni alohida qayd etish kerakki, so'nggi 10 yil davomida jami 2,5 milliard AQSH dollariga teng bo'lgan 40 dan ortiq loyihalar amalga oshirildi. Natijada barcha shaharlararo va xalqaro hamda 98 foiz mahalliy telefon stansiyalari raqamlashtirilishiga erishilib, bu aholiga zamonaviy telekommunikatsiya xizmatlarini ko'rsatishda qo'l kelmokda. Internetning www.uza.uz, www.google.co.uz, www.ziyonet.uz, www.islom.uz, www.ziyo.uz, www.lex.uz, www.norma.uz, www.kun.uz, www.gazeta.uz, www.parliament.gov.uz va shu kabi boshqa saytlaridan unumli foydalanish mumkin.

Muxtasar qilib aytish mumkinki, keyingi yillardagi kompyuter texnologiyalarining tezkorlik bilan rivojlanishi ularning o'quv jarayoniga keng miqyosida joriy qilinishiga olib keldi. Ma'lumki, 2002 yil 30 mayda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi. Shu asosda O'zbekiston Respublikasida axborotlashtirishni rivojlantirish konsepsiyasi ishlab chiqildi. Shuningdek, bu konsepsiyada axborot xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan quyidagi masalalarga alohida e'tibor qaratildi:

- axborot xavfsizligi sohasidagi me'yoriy huquqiy ba'zani yanada takomillashtirish;

- foydalanuvchilarning shaxsiy xatini himoya qilish va ularning xavfsizligini ta'minlash.

Butun jahon internet to'ri dunyo axborot makonining ajralmas muhim bo'g'iniga aylanib bo'ldi. Hozirda internetdan nafaqat kompyuter tarmoqlari orkali, balki kosmik aloqa yo'ldoshlari, planshet, kabel televideniya, radiosignallar, uyali aloqa vositalari orqali ham foydalanish mumkin.

Yoshlar ma'naviyatini yanada shakllantirish uchun OAV va internetdan to'g'ri foydalanish talab etiladi. Ulardan to'g'ri foydalangan holatdagina biz yoshlardan, ularning ma'naviy olamidan eng ezgu o'y va g'oyalar hamda ulkan marallarni hech ikkilanmasdan kutish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish keraki yoshlarni g'oyaviy jihatdan himoyalanihini shakllantirish hamda rivojlantirish uzoq davom etadigan dialektik jarayon bo'lib, jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma'naviy va boshqa o'zgarishlarga butunlay bog'liq. Yoshlarning g'oyaviy himoyalanihi profilaktikasini bilish va zarur ijobiy yo'nalishda shakllantirishda "turmush tarzi" kategoriyasini to'g'ri tushunishning ahamiyati katta. Milliy mustaqillikning qo'lga kiritilishi o'zbek xalqi uchun ma'naviy yangilanishning, binobarin, jamiyatning ma'naviy hayotida, mafkuraviy profilaktika hamda ijtimoiy ong shakllarida yuz berayotgan jarayonlarni yangicha anglashning boshlanishi bo'ldi. Mustaqil O'zbekistonning a'naviy-axloqiy yangilanishining asosiy belgilariga quyidagilarni kiritish zarur: milliy va umumbashariy qadriyatlarga sadoqat; xalqimizning ma'naviy merosini mustahkamlash hamda rivojlantirish; har bir kishi ma'naviy salohiyatini o'zi ro'yobga chiqarishi; vatanparvarlik, gumanizm.

Foydalangan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -T.: "O'zbekiston", 2019.
2. O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasida YOshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risida"gi Qonuni 1991 yil 20 noyabr, 2014 yil 6 fevral yangi tahrirda.
3. O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasida YOshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. Xalq so'zi. 2016 yil 15 sentyabr, №182 (6617).
4. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti 2006yil 25avgustdagi "Milliy g'oya targ'iboti va ma'naviy ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish to'g'risida"gi PQ-454 sonli qarori "Xalq so'zi" gazetasi 2006 yil 26 avgust
5. O'zbekiston Respublikasining "Bola hukuqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2008 yil 7 yanvar. "Xalq so'zi" 2008 yil 8 yanvar.
6. Juraevna, K. T. (2020). Ideological and theoretical bases and problems of protection of young generation from the effects of globalization. *International Journal on Integrated Education*, 3(3), 67-69.
7. Juraevna, K. T. (2020). Professional profile-as an important way of protecting the young generation. *International Journal on Integrated Education*, 3(3), 70-72.
8. Dilfuza, D. (2017). HUMANITY AND DIVINITY RESEARCHES IN THE ORIENTAL PHILOSOPHY. *Theoretical & Applied Science*, (10), 51-53.